

APELUL COMUNITĂȚII PASTORILOR DIN PROTOPOPIATUL REFORMAT DE TIMIȘOARA

Către

Reverendisimul Consiliu Directorial al Eparhiei Reformate de Cluj,
Reverendisimul Consiliu Directorial al Eparhiei Reformate de Oradea,
Reverendisimul Sinod al Bisericii Reformate din Republica Socialistă România

Potrivit informațiilor difuzate prin mijloacele publicitare din țară se știe îndeobște că planul de sistematizare teritorială afectează la scară națională aproximativ 8000 de așezări satești. Familiile, colectivitățile satești tradiționale, vetrele culturii populare au de întâmpinat o reorganizare impusă, datorită căreia existența lor poate înceta parțial sau total, distrugându-se tot ce este valoare într-însele. Pe lângă aspectul politic, economic, social și etnic, proiectul are și un aspect cultic. Ținând seamă de faptul că în cel puțin jumătate din localitățile vizate conlocuiesc câte 2-5 sau chiar mai multe confesiuni, cele 8000 sate reprezintă minimum de două ori atâtea biserici și lăcașuri de închinare. Lichidarea satelor implică lichidarea a mii de biserici și parohii. Pentru diversele Biserici și confesiuni nu poate fi indiferent ce soartă vor avea în viitor parohiile și lăcașurile lor de cult. Iată pentru ce propunem conducătorilor celor două dioceze, celor două consilii directoriale, adunărilor generale eparhiale, respectiv sinodurilor, să ia legătura cu conducerile Bisericilor surori și ale confesiunilor recunoscute – pentru ca, relevând interesele comune, să insiste pentru întocmirea unui plan de acțiune comun care să țină seamă de punctele de vedere ale fiecărei Biserici în parte și pe baza căruia să se desfășoare un dialog cu organele de stat competente în pregătirea sistematizării teritoriale – spre a ajunge la o înțelegere cu acestea. Întrucât considerentele economice ar prezenta o pondere mai mare decât pierderile materiale, sufletești și spirituale pricinuite prin lichidare, iar distrugerea este inevitabilă, trebuie să se insiste neapărat pentru un compromis oarecare. Bisericile trebuie să contureze punctele de vedere necesare și să le promoveze.

1. Trebuie să se insiste fără preget pentru respectarea principiului că printre noile centre formate în urma sistematizării teritoriale trebuie să se numere toate așezările pe teritoriul cărora există biserici, lăcașuri de rugăciune, cimitire, de valoare muzeală, și alte clădiri (mănăstiri, castele, cetăți etc.) valoroase din punct de vedere istoric, arhitectonic, religios – respectiv așezările unde s-au născut personalități de seamă ale românilor și ale naționalităților conlocuitoare. Lichidarea acestora înseamnă nimicirea trecutului. Prezentul și viitorul oricărui popor își pierde solul vital și se deformează dacă trecutul îi este pur și simplu șters de pe fața pământului.

2. Trebuie să se insiste pentru a li se asigura comunităților posibilitatea de a se statornici în centrul cel mai apropiat de fosta lor reședință, pentru ca deștrădăcinarea să-i

pricinuiască populației cât mai puțină suferință.

3. Trebuie să se insiste pentru ca statul să construiască noi biserici și case parohiale în locul celor demolate. Chiar dacă nu în număr egal cu al acestora din urmă, însă măcar suficient spre a nu se prejudicia activitatea cultică, de exemplu:

- câte o biserică și o casă parohială pentru 1000 de suflete ca limită de efectiv mediu;
- limita minimă a efectivului să prezinte 500 suflete (dacă provin din mai multe locuri);
- dreptul acordat fără limită de efectiv, când o comunitate de sine stătătoare este strămutată în alt loc;
- dreptul acordat fără limită de efectiv, cu subvenție și aprobare de stat, din fonduri proprii și bisericești, pretutindeni unde se cere.

4. Să se instituie criteriul obligatoriu, ca principiu de bază general, și să se statornicească uzanța că atât credincioșilor cât și comunităților bisericești trebuie să li se ofere compensația celor mai mari avantaje realizabile în schimbul pierderilor cauzate prin demolare și strămutare. „Principiul avantajului” înseamnă că cei afectați nu trebuie să ajungă nicicum într-o situație mai dezavantajoasă decât cea anterioară, și nici interesele existențiale ale Bisericii în general să nu aibă de suferit pagube fundamentale.

De pildă, trebuie să se insiste pentru menținerea echilibrului din prezent al confesiunilor, pentru păstrarea intactă a organizării eparhiilor, diocazelor, comunităților vechi și noi, respectiv pentru transformarea lor la modul cel mai avantajos pentru Biserică. În speță:

- comunitățile religioase să fie strămutate în noua așezare pe deplin intacte (să nu fie divizate);
- numărul comunităților și efectivul de suflete dintr-o dioceză dată să nu se diminueze, respectiv continuitatea teritorială-istorică a diferitelor Biserici să fie menținută;
- numărul comunităților să nu scadă nici ca valoare absolută: în locul celor lichidate să ia naștere altele, în afară de un număr minim de cazuri justificate;
- efectivul preoților și al slujitorilor bisericești să fie menținut cel puțin la nivelul actual;
- crearea noilor comunități să prezinte avantajul consolidării, de pildă diasporele și filiile să se organizeze drept comunități independente, de validitate deplină;
- trebuie să se respecte voința, dorințele și revendicările credincioșilor și comunităților bisericești;
- pe parcursul sistematizării și reorganizării trebuie să se asigure posibilități de opțiuni pentru locuitorii și comunitățile religioase din diversele localități.

Mai presus de toate acestea, Bisericile să-și elaboreze separat și în comun, la modul amănunțit, revedicările corespunzătoare intereselor lor vitale, revendicări bazate pe „principiul avantajului”, spre a se preîntâmpina și în felul acesta consecințele sistematizării teritoriale, eventual catastrofele pentru ele.

5. Trebuie elaborat programul complex al salvării comunităților credincioșilor (efectiv numeric, unde, cum; planificare, coordonare, concepție, etc.)

6. Pe parcursul sistematizării teritoriale, când se pune problema măsurilor de ordin practic, ba chiar și în faza de planificare, Bisericile să numească delegați cu competențe

juridice care să le asigura posibilitatea de a zădărnici eventualele abuzuri, inevitabile în cazul unor schimbări de asemenea anvergură.

Arad, 6 septembrie 1988.

Comunitatea Pastorilor
din Protopopiatul Reformat
de Timișoara

ADDENDA

Datorită discuțiilor în grup de după adunarea pastorilor, care a adoptat prezentul apel, s-a conturat opinia unanimă conform căreia cele consemnate trebuie întregite cu următoarele:

1. Preoții aduc la cunoștința conducătorilor bisericii și corpurilor de conducere că în rîndurile enoriașilor îi întâmpină mereu, sub nenumărate aspecte, problema ridicată aici – se pun întrebări la care ei nu pot evita răspunsul cu conștiința curată și fără să-și piardă creditul moral. În consecință, prin prezentul apel noi nu ne exprimăm doar propriile îngrijorări și opinii, ci totodată și dorința de a ne împlini îndatoririle față de membrii comunităților noastre.

2. Pe de altă parte pastorii se simt neinformați în general sub aspectul așa-numitei sistematizări teritoriale și mai ales în privința tangențelor ei confesionale. De aceea solicităm o informare bisericească de nivel central, care să ne fie îndreptar.

Arad, 6 septembrie 1988.

MUSTRARE DISCIPLINARĂ

Oficiul Episcopal al Eparhiei Reformate de Oradea

Nr. 1037/1988

Domnului Pastor László Tőkés

Timișoara

Pe termenul celor cuprinse în punctul IV/A. al paragrafului 126 din Statut (1.), Vă admonestăm pentru atitudinea pe care – la consfătuirea administrativă din 6 septembrie a.c. a pastorilor din Protopopiatul Reformat de Timișoara, ținută în legătură cu sistematizarea unor teritorii și localități din patria noastră – ați manifestat-o față de hotărârile organelor competente.

ss. D. László Papp
episcop

ss. Dr. Elemér Szentpétery
curator protopopial
p. prim-curator eparhial

RAPORT PAROHIAL

Parohia Reformată Timișoara

Nr. 124/1988.

Reverendisimului OFICIU EPISCOPAL

Oradea

(fragment)

Chestiunile ridicate au fost următoarele:

1. Adunarea de la Arad a pastorilor, din 6 septembrie a.c.

Domnul secretar de partid Robu m-a acuzat de a fi autorul întâmpinării făcute de János Molnár în chestiunea sistematizării rurale. Am respins această acuză, admițând însă că am citit textul respectiv încă înaintea de adunare, și, la cerea lui János Molnár, mi-am dat părerea asupra înscrisului, completându-l chiar cu câteva fraze. Domnul Robu m-a acuzat de instigare, îndemn la răzvrătire, depășirea competenței și amestec necompetent în treburile statului. A declarat că nici preoții și nici vreo adunare oarecare nu au dreptul să se ocupe de asemenea probleme; că nu se va demola nici o singură biserică și că noi am înțeles greșit planul de „sistematizare”. Iar dacă avem nelămuriri, nu trebuie să procedăm așa cum am procedat noi, ci să le cerem lămuriri domniilor lor.

În explicația dată de mine – dar neacceptată de domnul Robu – am arătat că noi am pus problema rurală exclusiv sub aspect bisericesc, care este fără-ndoială de competența noastră; nu am combătut însă planul de proporții naționale, întrucât doar grija pentru Biserică și enoriașii ei ne-a determinat să atragem atenția asupra eventualelor consecințe care primejduiesc interesele bisericesti. Ori, libera enunțare a opiniei nu este instigare. În final am arătat că îngrijorarea mea s-ar risipi, dacă – după cum spunea domnul Robu – lichidarea satelor ar fi într-adevăr o eroare de interpretare. (...)

Timișoara, 6 octombrie 1988.

Cu deplin respect:

László Tőkés

pastor

(Din cartea Tőkés László, *Asediul Timișoarei*, traducător Gelu Păteanu, Eparhia Reformată de pe lângă Piatra Craiului, 1999, pp. 9-15.)